

Besluitvorming bijensterfte en neonicotinoïden

Nefyto: 'Discussie moet terug naar risico-evaluatie'

Op Europees en nationaal niveau speelt momenteel de discussie over een eventueel verbod op neonicotinoïden, omdat deze in verband worden gebracht met bijensterfte. "Dit verband is wetenschappelijk nog niet aangetoond. De discussie is doorgesloten naar het voorzorgsprincipe. Zorgelijk en ten onrechte", zegt Nefyto-directeur Maritza van Assen.

In een rapport dat EFSA begin 2013 heeft gepubliceerd, concluderen de opstellers dat risico's voor bijen door neonicotinoïden niet zijn uit te sluiten. "EFSA erkent dat zij, mede door tijdsdruk, onvoldoende gegevens heeft om de risicobeoordeling goed af te ronden", zegt Nefyto-directeur Maritza van Assen. "Dat betreft gegevens over bijvoorbeeld stof, de concentratie in pollen en nectar, de concentratie in het rotatiewater, honingdauw en volg-gewassen. EFSA zegt niet: er zijn risico's. Feitelijk zegt zij: we hebben te weinig informatie om risico's uit te sluiten."

Toch kan het zijn dat deze conclusie aanleiding is tot een (tijdelijk) verbod op middelen die neonicotinoïden bevatten. "Dit strookt niet met de principes waarop het Europese toelatingsbeleid is gebaseerd", stelt Maritza van Assen. "Het verantwoord omgaan met risico's hoort bij gewasbescherming. Daarom worden actieve stoffen en toepassingen op hun risico's beoordeeld, waarbij de industrie moet aantonen dat een middel veilig is."

Dat vergt tien jaar uitgebreid onderzoek, waarin uiteraard ook de risico's voor bijen worden onderzocht. De resultaten van dit toelatingsonderzoek worden zorgvuldig getoetst door EFSA en de nationale toelatingsinstanties. "In de huidige discussie krijgt de industrie niet de tijd om die studies te doen. Boven-

dien is het belangrijk dat voor een dergelijk onderzoek de normen, criteria en protocollen zijn bepaald, die gelden als een richtsnoer voor het onderzoek. Dit richtsnoer ontbreekt vooralsnog. Deze gang van zaken tast de rechtszekerheid aan. Ook tast het de principes aan waarop een industrie moet kunnen vertrouwen als zij dit soort investeringen doet in producten. Mede daarom is de industrie zo geschokt, het gaat ook om het principe. Het fundament wordt aangetast. Ondanks

de enorme stijging van de kosten voor een toelating, wil de industrie blijven investeren in veiligheid en milieu. Maar als de rechtszekerheid wegvalt, wordt dat moeilijk", zegt Maritza van Assen.

Moratorium

Hoewel het EFSA-rapport veel onzekerheden bevat, heeft de Tweede Kamer een motie aangenomen met betrekking tot neonicotinoïden. Hierin wordt de regering gevraagd ervoor te zorgen dat er op Euro-

Verbod zaadtoepassingen zet gewasbescherming twintig jaar terug

Een bijenproef in een hogere tier-onderzoek, in dit geval van Nefyto-deelnemer Bayer.

pees niveau een moratorium komt op het gebruik van alle toepassingen van alle middelen die neonicotinoïden bevatten. Dit moratorium houdt in: een opschorting van het gebruik gedurende twee jaar.

De Europese Commissie heeft een voorstel gemaakt dat iets minder breed is dan de motie van de Tweede Kamer, maar wel veel breder dan de beperkte reikwijdte van de EFSA-studie. Het voorstel van de Europese Commissie wil voor de drie in het EFSA-rapport genoemde stoffen niet alleen een verbod voor zaadtoepassingen en granulaat, maar ook voor alle gewastoeepassingen op bloeiende gewassen die aantrekkelijk zijn voor bijen. Bij het ter perse gaan van dit Nefyto Bulletin was nog niet duidelijk of het voorstel van de Europese Commissie op voldoende steun kan rekenen.

Gevolgen

Nefyto inventariseert momenteel wat een verbod, gebaseerd op de motie van de Tweede Kamer, voor de praktijk en specifiek de Nederlandse situatie betekent. Dat gaat om een teeltspecifieke impact assessment (zie kader). Bijvoorbeeld voor de maïsteelt. Deze teelt kampt met het probleem van ritnaalden, de eerste drie jaar na het scheuren van grasland. Dat betreft tien procent van het totale areaal van de Nederlandse maïsteelt. Door ritnaald valt een plant helemaal weg en kan een oogst volledig mislukken. Naast neonicotinoïden (zaadbehande-

Door de ritnaald kan een maïsoogst volledig mislukken. Naast neonicotinoïden (zaadbehandeling) zijn er geen alternatieven voorhanden voor de bestrijding van ritnaald.

ling) zijn er geen alternatieven voorhanden voor de bestrijding van ritnaald.

In de bestrijding van luizen in lilies speelt boldompeling met een neonicotinoïde bevattend middel een belangrijke rol. Zonder deze boldompeling zijn 20 extra veldbespuitingen nodig.

"Het verbieden van zaadtoepassingen zet de gewasbescherming twintig jaar terug", constateert Maritza van Assen. "De introductie van zaadbehandeling werd destijds door iedereen gezien als een enorme sprong vooruit. Zonder zaadbehandeling moet een teler meer veldbespuitingen doen. Ook dan is er blootstelling voor bijen. En voor omwonenden. Het toegepaste volume bij een veldbespuiting is groter en minder gericht."

Risico-evaluatie

Wat wil Nefyto? "De industrie deelt de zorgen over de bijensterfte en wil zonder meer bijdragen aan een oplossing", antwoordt Maritza van Assen. "Zo heeft de industrie aangegeven een gezamenlijk, intensief meerjarig monitoringprogramma te willen opzetten, dat inzicht geeft of de theoretische risico's zich ook daadwerkelijk in de praktijk in Nederland voordoen. Zodat op basis van praktijkonderzoek onderbouwde beslissingen kunnen worden genomen."

De discussie zoals deze nu gevoerd wordt, en de daaruit volgende besluitvorming, gaan in tegen de principes van het Europese toelatingsbeleid, stelt Maritza van Assen. "De industrie wil dat de discussie weer teruggaat naar de risico-evalu-

In het kort

- In haar rapport zegt EFSA dat de risico's van neonicotinoïden voor bijen niet zijn uit te sluiten. EFSA heeft te weinig informatie om vast te stellen dat er daadwerkelijk risico's zijn.
- Desondanks sturen de Europese en Nederlandse politiek aan op een (tijdelijk) verbod op neonicotinoïden. De breedte van het verbod varieert.
- Hiermee schiet de besluitvorming door naar het voorzorgsprincipe.
- Een verbod op de huidige gronden gaat in tegen de principes van het Europese toelatingsbeleid. Daarmee valt de rechtszekerheid onder het toelatingsbeleid weg en komt innovatie onder druk te staan.
- Een verbod heeft negatieve gevolgen voor de landbouw en het milieu. Voor een aantal gewassen zijn er geen alternatieven, met gevolgen voor de omvang en kwaliteit van de oogst.

atie. Spelen neonicotinoïden inderdaad de rol die wordt gesuggereerd? En is het proportioneel om tot een algeheel verbod te komen? De discussie is nu doorgesloten naar het voorzorgsprincipe. Dat is ten onrechte. En zorgelijk als het gaat om de innovatieve kracht van de gewasbeschermingsindustrie." ■

Gevolgen van eventueel moratorium

Een moratorium (tijdelijk verbod) voor de stoffen die één van drie neonicotinoïden bevatten, kan deze gevolgen hebben:

- Telers moeten terugrijpen op 'oude' middelen met vaak een minder gunstig milieuprofiel. Als zaadbehandeling wordt verboden, zullen er meer veldbespuitingen worden uitgevoerd. Deze zijn meer belastend voor het milieu dan zaadbehandeling.
- Niet voor alle gewassen zijn bovenstaande alternatieven beschikbaar. Zonder alternatieven zal de oogst kleiner zijn en de kwaliteit van het geogste product slechter.
- Het middelenpakket wordt smaller, waardoor er minder kan worden afgewisseld. Dat maakt de kans op het ontstaan van resistentie groter.
- De innovatie in de gewasbescherming wordt belemmerd. Voor innovatie worden grote investeringen gedaan, maar daarvoor moet voldoende rechtszekerheid zijn. Die rechtszekerheid staat nu onder druk.
- Er zijn nieuwe plagen die tot nu toe alleen effectief kunnen worden bestreden met middelen die neonicotinoïden bevatten.
- Als het verbod in Nederland breder gaat dan in andere lidstaten, verslechtert de Nederlandse concurrentiepositie.
- Het blijft de vraag of de bijen geholpen zijn met een verbod. Er moet ook onderzoek komen naar andere mogelijke oorzaken, anders is het moratorium een schijnoplossing.

Nefyto publiceert impact assessment

Naar aanleiding van het moratorium op neonicotinoïden heeft Nefyto een impact assessment gemaakt voor de belangrijkste teelten in Nederland. Medio maart heeft Nefyto dit impact assessment gepubliceerd op haar website als een 'open source document'. Nefyto nodigt (teelt)deskundigen van harte uit om te reageren op het document. Doelstelling is om zoveel mogelijk overeenstemming te krijgen over de gevolgen van een moratorium, zodat in de nadere politieke besluitvorming deze gevolgen kunnen worden meegewogen.

U vindt het document op www.nefyto.nl (klik op Publicaties en dan op Nieuwsberichten).

Wijzigingen dagelijks bestuur Nefyto

Han Rupert heeft (na twee volledige bestuursperiodes) aangegeven met ingang van 1 april 2013 te willen aftreden als lid van het dagelijks bestuur van Nefyto. Michael Kester, managing director Benelux bij Syngenta Crop Protection & Seeds, zal per genoemde datum toetreden tot het dagelijks bestuur. Michael Kester zal zich, naast algemene taken, vooral richten op de thema's Time to Change en communicatie. Jan van de Voort (Bayer CropScience) neemt de portefeuille distributie van Han Rupert over. ■

Michael Kester

Bestrijding volgens het boekje

Dit handzame boekje hoort bij de campagne van Tuinbranche Nederland.

Tuinbranche Nederland is gestart met de campagne 'Bestrijding volgens het boekje'. Tuinbranche Nederland is de belangenorganisatie voor groen- en tuincentra, ondernemers in de tuinretail en zakelijke dienstverleners en toeleveranciers. Het doel van de campagne is het verhogen van de naleving van de voorschriften bij het gebruik van bestrijdingsmiddelen door particulieren. EU-onderzoek gaf aan dat 80 procent van de consumenten altijd tot bijna altijd het etiket leest en dat daarvan 85 procent handelt naar de voorschriften. Hieruit blijkt dat er nog

ruimte is voor verbetering, aldus Tuinbranche Nederland.

De campagne gaat vergezeld van een handzaam boekje, waarin tien tips staan voor een verantwoord gebruik van bestrijdingsmiddelen. Via de retailers worden de boekjes aan de consument meegegeven. ■

Afscheid Sjaak Langeslag

KAVB-voorzitter Sjaak Langeslag wordt per 1 mei 2013 opgevolgd door René le Clerq. Tijdens de KAVB-ledendag van 7 maart jongstleden werd uitgebreid stilgestaan bij het afscheid van Sjaak Langeslag en werd hij benoemd tot erevoorzitter van de KAVB. De Koninklijke Algemeene Vereeniging voor Bloembollencultuur heeft het erevoorzitterschap slechts twee maal eerder toegekend. In een toespraak prees Nefyto-directeur Maritza van Assen de vooraanstaande rol van Sjaak Langeslag bij het stimuleren van duurzame gewasbescherming, waarbij het belang van de teler/ondernemer altijd centraal stond. In de loop van het jaar zal Sjaak Langeslag ook terugtreden als voorzitter van LTO Gewasbescherming. ■

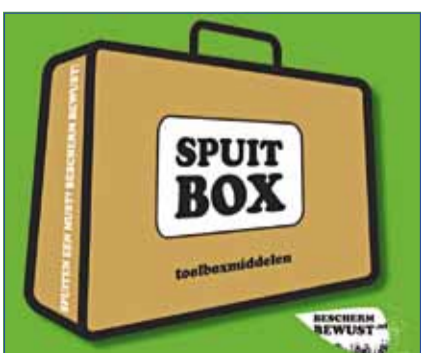
Sjaak Langeslag tijdens een jaarvergadering van Nefyto.

Spuiten een must? Bescherm bewust!

Hoe kan ik veilig werken met gewasbeschermingsmiddelen? Antwoord op die vraag geeft de nieuwe serie 'spuitboxen', die speciaal zijn ontwikkeld voor werknemers en ondernemers in de open teelten. Met behulp van de informatie in de boxen kunnen zij bewust verstandig omgaan met gewasbeschermingsmiddelen in de volgrondsgroenteteelt, fruitteelt, boom- en vaste plantenteelt en bloembollenteelt.

In verschillende informatiepakketten is voor de vier branches informatie bijeengebracht over het werken met gewasbeschermingsmiddelen. Daarnaast bevatten ze een set toolboxkaarten die gebruikt kan worden als leidraad bij werkoverleg en in scholingssituaties.

De materialen kwamen tot stand door intensieve samenwerking van de brancheorganisaties in de open teelten, FNV Bondgenoten en CNV Vakmensen, LTO Nederland, KAVB, NFO, Stigas en Nefyto. Het Productschap Tuinbouw heeft het project gefinancierd. Zie ook: www.beschermbewust.nl. ■

De nieuwe serie 'spuitboxen' is speciaal ontwikkeld voor werknemers en ondernemers in de open teelten.

Discussie over oorzaak bijensterfte

Wetenschap is er nog niet uit

Wat is de oorzaak van de verhoogde bijensterfte? Vermoed wordt dat het om een combinatie van factoren gaat. Maar over welke factoren dat zijn en in welke mate iedere factor meespeelt, bestaat nog geen wetenschappelijke consensus.

De varroamijt wordt vaak genoemd als mogelijke oorzaak van de bijensterfte.

In Europa en Noord-Amerika vindt de laatste jaren gedurende de winter een verhoogde bijensterfte plaats. Jaarlijks overleeft 20 tot 30 procent van bijenvolken de winters niet. Overigens is daarmee niet gezegd dat het aantal bijenvolken afneemt en dat er sprake is van een bestuivingsprobleem. Het staat niet exact vast wat de economische schade zal zijn van de bijensterfte. Desalniettemin is de bijensterfte ongewenst en is actie geboden. Ook de industrie is die mening toegedaan en wil eraan bijdragen het probleem op te lossen.

Mogelijke oorzaken

Het vermoeden is dat een combinatie van factoren de bijensterfte veroorzaakt. Als mogelijke oorzaken worden genoemd: aantasting door de varroamijt en de door deze parasiet overgebrachte virussen, vermindering van voedsel door de afname van de biodiversiteit en andere pathogenen en parasieten.

Verder wordt gesuggereerd dat neonicotinoïden ook een bijdrage leveren. Neonicotinoïden zijn een specifieke (en belangrijke) groep insecticiden, die sinds begin jaren negentig op de markt worden gebracht. Een kleine blootstelling aan neonicotinoïden in de zomerperiode zou bijen (die door diverse andere oorzaken al in slechte conditie zijn) in de winterperiode mogelijk fataal kunnen worden.

Echter, tot op heden is in geen enkele veldproef aangetoond dat neonicotinoïden in praktijkrelevante doseringen een effect hebben op honingbijen. Ook opmerkelijk is dat er in Australië en Zuid-Amerika geen verhoogde wintersterfte optreedt, terwijl daar ook neonicotinoïden worden toegepast.

Onderzoek EFSA

In 2012 heeft EFSA in opdracht van de Europese Commissie onderzoek gedaan naar het verband tussen de verhoogde wintersterfte bij bijen en

het gebruik van neonicotinoïden in zaadbehandeling en als granulaat. Dit heeft geresulteerd in een rapport, dat EFSA in januari 2013 heeft gepresenteerd. Hierbij zijn drie stoffen uit de groep neonicotinoïden bestudeerd: imidacloprid, thiamethoxam en clothianidin. De algehele conclusie van het rapport is: het is niet uit te sluiten dat de toepassing van neonicotinoïden risico's opleveren voor bijen.

"Er zijn kanttekeningen te plaatsen bij deze conclusie", zegt Jan Bouwman, Sustainable Agriculture & Stewardship Manager bij Syngenta. "Ten eerste heeft EFSA een richtsnoer gehanteerd dat nog niet geaccepteerd is. Sterker nog, vanuit de wetenschap en de politiek is er veel kritiek op dit richtsnoer. Op zich is er niets op tegen dat EFSA de nieuwste wetenschappelijke inzichten en protocollen wil hanteren, maar dan moeten deze wel geaccepteerd zijn. De industrie doet tien jaar lang onderzoek voor de toelating van een middel. Daarbij worden de bestaande richtsnoeren gehanteerd. De betreffende neonicotinoïden voldoen aan die bestaande richtsnoeren."

Jan Bouwman noemt een tweede punt van kritiek: "EFSA moest het onderzoek in een half jaar doen, wat een vrij korte tijd is. Daardoor heeft zij in haar onderzoek geen rekening gehouden met risicobepalende factoren. Zo gelden strenge regels voor de toepassing van neonicotinoïden bij zaadcoating. Voor maïs geldt bijvoorbeeld dat het behandelde zaad zo weinig stof mag bevatten, dat dit minder dan 0,75 gram stof per bezaaide hectare oplevert. Ook is voorgeschreven dat de gebruikte zaaimachine uitgerust moet zijn met een deflector, die de lucht naar de grond blaast en niet naar boven. Met dergelijke risicobepalende factoren houdt het EFSA-rapport geen rekening."

Monitoringstudies

Dan een derde punt van kritiek op

het EFSA-rapport: "Er is te weinig rekening gehouden met monitoringstudies. Dit zijn studies in het veld, die veel worden gedaan. In die studies worden bijenkasten naast behandelde velden geplaatst. Het hele jaar door worden deze bijenvolken gemonitord. Uit deze veldstudies blijkt dat toepassing van neonicotinoïden geen risico's vormt voor bijen. EFSA echter heeft voornamelijk naar laboratoriumstudies gekeken."

In een artikel in Vrij Nederland worden buitenlandse studies genoemd die schade voor bijen door neonicotinoïden wel degelijk lijken aan te tonen. "Dit zijn laboratoriumstudies", weet Jan Bouwman. "Daarbij wordt aan bijen suikerwater met neonicotinoïden gevoerd. In die proeven krijgen bijen een vele malen grotere hoeveelheid aan actieve stof binnen dan dat daadwerkelijk in de praktijk het geval is."

Varroamijt

Volgens Jan Bouwman zijn er in Nederland maar enkele wetenschappers die denken dat neonicotinoïden wintersterfte veroorzaken bij bijen. "De meesten vermoeden een andere oorzaak. En die oorzaak is waarschijnlijk de varroamijt, gecombineerd met de ondeskundigheid van veel amateur-inkers. De varroamijt zit in elke bijenkast. Zo lang je de varroamijt voldoende onderdrukt, blijft de schade beperkt. Dat houdt in dat je hem twee maal per jaar (in de zomer en het najaar) effectief moet bestrijden. Professionele imkers doen dat en zij kampen niet met overmatige wintersterfte. Echter, van de 7.000 imkers die Nederland telt, zijn er maar enkele professionele. Het vermoeden bestaat dat veel amateur-inkers de varroamijt niet of onvoldoende effectief bestrijden. Daar zou door scholing en voorlichting meer aandacht aan moeten worden besteed." ■

De betrouwbaarheid van het toelatingsproces

GLP en integriteitscode borgen kwaliteit

De laatste tijd is er discussie over de betrouwbaarheid van het toelatingsproces en de integriteit van het Ctgb. In dit artikel wordt uitgelegd hoe het toelatingsproces is ingericht en op welke wijze kwaliteit en betrouwbaarheid zijn geborgd.

'De industrie doet zelf de studies. Zij betaalt de beoordelaars (het Ctgb) voor de toelating. De studies zijn niet openbaar.' Dit zijn veelgehoorde argumenten bij degenen die kritisch zijn over de praktijk van de toelatingsbeoordeling in Nederland (en daarmee Europa, want in alle lidstaten geldt hetzelfde systeem). De laatste tijd is er, vooral binnen de politiek, discussie over de betrouwbaarheid van het toelatingsproces en over de integriteit van het Ctgb als beoordelende instantie. Met name de hiervoor genoemde argumenten voeden bij sommigen een wantrouwen ten aanzien van het systeem en de betrokkenen.

Echter, wie zich verdiept in het toelatingsproces zoals dat wettelijk is geregeld in Europa, zal zien dat dit proces is verankerd in protocollen en controles die de kwaliteit waarborgen. Klaas Jilderda, global registration manager herbicides bij BASF en lid van het core team van Nefyto, legt uit hoe het toelatingsproces in elkaar steekt.

GLP-gecertificeerd

De industrie doet zelf de studies. Hoe betrouwbaar zijn die onderzoeksresultaten? "De wetgeving schrijft voor dat de industrie voor een toelatingsaanvraag zelf de onderzoeksgegevens aanlevert", zegt Klaas Jilderda. "Een bedrijf kan ervoor kiezen om deze studies zelf te doen of om uit te besteden. In de praktijk doen veel bedrijven de meeste studies zelf. Argumenten daarvoor zijn onder meer kostenbeheersing, beheersing van planning en logistiek, en behoud en ontwikkeling van de eigen expertise. Daarnaast worden er studies uitbesteed aan onderzoeksinstituten, bijvoorbeeld als er capaciteitsgebrek is of als het gaat om een zeer gespecialiseerde studie. Ook besteedt een bedrijf soms studies uit omdat het wil dat anderen eens kritisch naar een bepaald onderdeel kijken."

Zelf studies doen: lijkt dat niet op 'de slager die zijn eigen vlees keurt'? "Bedrijven die studies doen voor een toelatingsaanvraag moeten GLP-gecertificeerd zijn", legt Klaas Jilderda uit. "GLP staat voor Good Laboratory Practice. GLP stelt strenge eisen aan de wijze waarop het onderzoek wordt uitgevoerd en hoe de resultaten worden gemeten en vastgelegd. Alle onderzoeksprocedures en -processen zijn beschreven in protocollen. Deze protocollen zijn vastgesteld door de EU en de OECD."

Bij het toelatingsonderzoek worden alle eigenschappen van stoffen via een reeks van gestandaardiseerde studies onderzocht. Bij al deze studies geldt dat elk bedrijf dezelfde eigenschappen via dezelfde methode en studieprotocollen moet testen, zodat de resultaten van de onderzoeken vergelijkbaar zijn.

Een uitzondering hierop is een aantal van de zogeheten hogere tier-

Waarom geen 'peer review'?

Door sommigen wordt gesuggereerd om een zogeheten peer review van de toelatingsonderzoeken mogelijk te maken. Dat is de mogelijkheid voor andere wetenschappers om onderzoeksmethode en onderzoeksresultaten te kunnen beoordelen en deze onderwerp te laten zijn van een wetenschappelijke discussie.

Bezwaar is echter dat dan de onderzoeksresultaten openbaar moeten worden gemaakt, terwijl voor de industrie geheimhouding vanuit bedrijfs-economisch oogpunt noodzakelijk is (zie artikel). Standaardisatie van wetenschappelijke studies, zoals de studies voor een toelatingsaanvraag, maken een peer review ook minder zinvol. Voor deze studies zijn regelmatige audits door onafhankelijke keuringsinstanties en intercollegiale toetsing binnen het Ctgb het juiste middel om kwaliteit te borgen, zoals dat ook gebeurt.

studies. "Dit zijn studies die verder gaan dan de standaard studies en waarmee men de werkelijkheid zo dicht mogelijk wil benaderen. Deze studies vergen veel creativiteit en wetenschappelijk inzicht van de bedrijven. Daardoor zijn ze moeilijk in protocollen te vangen. Toch moet een bedrijf aantonen dat de studies zorgvuldig zijn uitgevoerd. Blijkt dat niet het geval, dan brengt een bedrijf zijn GLP-certificering in gevaar."

Audits

Door middel van regelmatige interne audits controleert het bedrijf zelf of er steeds volgens de GLP-voorschriften wordt gewerkt. Die controles staan ook weer vermeld in de studies zelf. Daarnaast zijn er externe audits door onafhankelijke bureaus en de overheid, waarbij wordt beoordeeld of het bedrijf zich daadwerkelijk aan de GLP-voorschriften houdt en de interne audits juist worden uitgevoerd.

"Het GLP-systeem is waterdicht", stelt Klaas Jilderda. "Een bedrijf dat onderzoek doet voor een toelatingsaanvraag moet GLP-gecertificeerd zijn. Dat geldt zowel voor de industrie zelf als de onderzoeksinstituten die onderzoek in opdracht doen. Industrie en particuliere onderzoeksinstituten doen er alles aan om het GLP-certificaat te behou-

den. Zij kijken wel uit om te zondigen tegen de GLP-voorschriften, door bijvoorbeeld bepaalde uitkomsten naar hun hand te zetten. Onderzoeksinstituten zetten daarmee hun bestaansrecht op het spel. En een producent heeft een groot probleem als hij zelf geen onderzoek meer mag doen."

Het GLP-systeem is waterdicht

Ook de toelatingsinstantie (in Nederland het Ctgb) controleert of de ingediende onderzoeken volgens de GLP-principes zijn uitgevoerd.

Integriteit Ctgb

De toelatingaanvragers betaalt de beoordeling. Bij critici roept dat de verdenking op dat dit mogelijkheden schept voor de aanvrager om de beoordeling te beïnvloeden.

"Dat de industrie voor de toelatingsbeoordeling betaalt, is geen keuze van de industrie", merkt Klaas Jilderda op. "Het is een bewuste keuze van de politiek om de kosten van een toelatingsbeoordeling te laten dragen door degene die voordeel heeft van het op de markt brengen van een middel. De indus-

Het gebouw in Wageningen waarin het Ctgb gehuisvest is. Het Ctgb betaalt haar integriteit door intercollegiale toetsing en een integriteitscode.

trie is verplicht om de toelatingsbeoordeling te laten doen door het Ctgb en daarvoor te betalen. Binnen Europa zijn de nationale toelatingsinstanties de monopolisten als het gaat om toelatingsbeoordelingen."

Het Ctgb heeft de volledige vrijheid om tot een oordeel te komen. "Het staat wel open voor overleg met de toelatingaanvrager, maar dat overleg gaat eigenlijk altijd over het proces, veel minder over de inhoud", aldus Klaas Jilderda.

De toelatingaanvrager is de 'betaler' van de beoordeling, maar dat creëert niet de mogelijkheid om invloed uit te oefenen op die beoordeling. "Het Ctgb heeft haar integriteit hoog in het vaandel staan. Dat blijkt onder meer het feit dat het Ctgb een gedragscode integriteit hanteert voor haar medewerkers, die zeer gedetailleerd is. Ook heeft zij een code voor de leden van het college en de commissieleden. Daarnaast hanteert het Ctgb een individuele meldings-

verklaring ter voorkoming van belangenverstremming."

Het werk van iedere individuele beoordelaar wordt binnen het Ctgb gecontroleerd door collega's. Intercollegiale toetsing is een belangrijk instrument binnen het Ctgb. "Bovendien worden de beoordelingen van het Ctgb nauwkeurig bestudeerd door de toelatingsinstanties van de andere lidstaten in de zone. Deze instanties controleren elkaar en geen enkele instantie wil zijn eigen reputatie op het spel zetten."

Klaas Jilderda en zijn collega's bij de andere Nefyto-bedrijven ervaren dat het Ctgb juist erg kritisch is. "Wij moeten heel veel moeite doen om een toelating bij het Ctgb te realiseren. Daar komt bij dat het Ctgb nog wel eens een andere mening heeft en strenger beoordeelt dan de toelatingsinstanties van de andere lidstaten."

Niet openbaar

Een ander punt van kritiek is dat de studies voor een toelatingsaanvraag niet openbaar zijn. Toch is in het kader van de toelatingsbeoordeling van gewasbeschermingsmiddelen al heel veel openbaar: de dossiereisen, de criteria en beoordelingsmethodieken, de evaluaties van de actieve stof (EFSA) en de Ctgb-evaluaties zijn alle openbaar.

Gewasbeschermingsverordening 1107/2009 geeft in artikel 63 aan dat de aanvrager onder meer vanwege commerciële belangen mag aangeven dat hij bepaalde studies en informatie als vertrouwelijk wil aanmerken. Klaas Jilderda legt uit waarom: "Een toelatingsaanvraag wordt voorafgegaan door tien jaar onder-

zoek. Dat is een investering van honderden miljoen euro's, die door de toelatinghouder moet worden terugverdiend. Het is vanzelfsprekend dat de toelatinghouder deze duur verkregen onderzoeksgegevens zo lang en zo veel mogelijk wil beschermen. Een studie die openbaar wordt gemaakt, bijvoorbeeld op internet, kan elders in de wereld voor een registratie worden gebruikt. Dit zou innovatie volledig stilleggen."

De reden van geheimhouding is dus niet dat de industrie iets te verbergen heeft. Dat blijkt onder meer uit het feit dat één van de Nefyto-deelnemers via een zogeheten 'reading room' inzage heeft gegeven in de studies aan milieuorganisaties.

Klaas Jilderda benadrukt nog eens dat openbaarheid van studies niets toevoegt aan de betrouwbaarheid van de toelatingspraktijk. "Het toelatingsproces is geborgd, zowel bij de industrie als bij de Europese toelatingsinstantie EFSA en de nationale toelatingsinstanties. Good Laboratory Practice (GLP) en de daarbij behorende certificering spelen daarin een cruciale rol. Ook de toelatingsinstanties worden gecontroleerd, zowel intern als extern. Het toelatingsproces en het toezicht daarop zijn volledig transparant." ■

In het kort

- Met name binnen de Nederlandse politiek is er discussie over de betrouwbaarheid van het toelatingsproces en de integriteit van het Ctgb.
- Vaak genoemde punten van kritiek zijn: de industrie doet zelf de studies, zij betaalt de beoordelaars (het Ctgb), de studies zijn niet openbaar.
- De wetgeving schrijft voor dat een toelatingaanvrager zelf de studies indient. Deze studies moeten worden gedaan conform de strenge protocollen van Good Laboratory Practice (GLP). Bedrijven die dit onderzoek doen, moeten GLP-gecertificeerd zijn.
- Het Ctgb en de andere Europese toelatingsinstanties worden intern en extern streng gecontroleerd en hebben een reputatie hoog te houden als het gaat om integriteit.
- Het openbaar maken van studies voor de toelatingsbeoordeling zal innovatie stilleggen.

Klaas Jilderda: "Het toelatingsproces is geborgd, zowel bij de industrie als bij de Europese toelatingsinstantie EFSA en de nationale toelatingsinstanties."

Landbouw nu onder Activiteitenbesluit

Nieuw is regelgeving voor reinigen spuitmachine

De Nederlandse overheid wil de milieuregelgeving overzichtelijker maken. Daarom is in 2008 het Activiteitenbesluit van kracht geworden, dat gefaseerd wordt ingevoerd. Per 1 januari 2013 geldt het Activiteitenbesluit ook voor landbouwbedrijven. Nieuw is de regelgeving voor het inwendig en uitwendig reinigen van spuitmachines.

Het Activiteitenbesluit is vooral een hergroepering van de milieuregels voor landbouwbedrijven. Nieuw zijn de voorschriften voor het reinigen van spuitmachines.

“Het Activiteitenbesluit is vooral een hergroepering van de bestaande milieuregels voor de landbouw. Maar er is ook nieuwe regelgeving geïntroduceerd, zoals de voorschriften voor het inwendig en uitwendig reinigen van spuitmachines”, zegt Henk Hoving, beleidscoördinator duurzame landbouw bij het ministerie van Infrastructuur & Milieu. Vanuit zijn functie is hij verantwoordelijk voor het ‘landbouwdeel’ van het Activiteitenbesluit.

“Bekend is dat het in- en uitwendig reinigen van spuitmachines ongewenste puntemissies kan veroorzaken naar grondwater en oppervlaktewater. De nieuwe regelgeving vermindert de kans op die puntemissies. Eigenlijk was dit een lacune in de oude regelgeving. Er waren al telers die dit verantwoord deden. Nu er regelgeving voor is, is iedereen verplicht het zo te doen. Dat is winst voor het milieu en het bedrijfsleven.”

Het introduceren van regelgeving voor het reinigen van spuitmachines is aangedragen door Nefyto, vanuit

haar Product Stewardship Gedragscode. De industrie spant zich in voor schoon grond- en oppervlaktewater. Het reinigen van spuitmachines als risicofactor is daarin een belangrijk aandachtspunt. Zo heeft Nefyto in maart 2010 een workshop georganiseerd rond het verantwoord omgaan met restvloeistoffen, waarbij ook een mobiele zuiveringsinstallatie voor restvloeistoffen is gedemonstreerd.

Anders georganiseerd

Met de inwerkingtreding van het Activiteitenbesluit in 2008 is de milieuregelgeving voor bedrijven anders georganiseerd. Voorheen waren de milieuregels per bedrijfstype vastgelegd. Onder het Activiteitenbesluit geldt voor een activiteit een voorschrift, ongeacht het type bedrijf waar deze activiteit plaatsvindt. “Hiermee wil de overheid de milieuregelgeving eenvoudiger en overzichtelijker maken”, vertelt Henk Hoving. “De ‘oude’ milieuregelgeving met de indeling naar bedrijfstype of sector was soms lastig, zeker als een

bedrijf meerdere activiteiten had.”

De beoogde vereenvoudiging is niet op alle fronten in één keer gelukt. “Maar die slag zal de komende jaren zeker nog gemaakt worden.”

Hoe komen telers goed op de hoogte van alle ingewikkelde milieuvoorschriften voor hun bedrijf? “Voor de korte termijn zal een gebruikersversie voor de landbouwregels in het Activiteitenbesluit beschikbaar worden gesteld (www.activiteitenbesluitlandbouw.nl; eind april online). Daarnaast is er de AIM (Activiteitenbesluit Internet Module; www.aim.vrom.nl), waarmee ondernemers snel een overzicht kunnen krijgen van de voorschriften die op hun bedrijf van toepassing zijn. Ook kan de ondernemer met behulp van AIM zien of hij voor (activiteiten binnen) zijn bedrijf nog een vergunning nodig heeft.”

Gefaseerd ingevoerd

Het Activiteitenbesluit is in 2008 van kracht geworden en is vanaf dat moment gefaseerd ingevoerd. De uitbreiding van het Activiteitenbesluit voor landbouwbedrijven vervangt vijf Algemene Maatregelen van Bestuur (AMvB's). Dat zijn: Besluit landbouw, Besluit glastuinbouw, Lozingenbesluit open teelt en veehouderij, Lozingenbesluit bodembescherming en Besluit mestbassins.

“Het Activiteitenbesluit vervangt niet alle milieuregelgeving voor bedrijven en daarmee de vergunningplicht”, merkt Henk Hoving op. “Grootschalige bedrijven en vanuit milieuoogpunt bijzondere bedrijven houden wel een vergunningplicht. Maar voor verreweg de meeste vee-, akker- en tuinbouwbedrijven geldt sinds 1 januari 2013 het Activiteitenbesluit. Overigens bevat het Activiteitenbesluit een aantal voorschriften die ook van toepassing zijn op vergunningplichtige bedrijven.”

Activiteitenbesluit en gewasbescherming

Onderstaand een (zeer) beknopte weergave van de nieuwe bepalingen voor het omgaan met gewasbeschermingsmiddelen, voortvloeiend uit het Activiteitenbesluit:

- Bij uit- en inwendig reinigen van spuitapparatuur: waswater alleen in riool na zuivering.
- Lozen op bodem mag als uitwendig wassen van spuitapparatuur plaatsvindt op het perceel van toepassing, of als het waswater is gezuiverd, of als ten hoogste twee werktuigen per jaar worden gewassen.
- Restvloeistof van inwendig reinigen spuitapparatuur: verspreiden over het perceel waar middelen zijn toegepast. Of in het riool na zuivering.
- Water dat vrijkomt bij reinigen van apparatuur voor aanmaken van gewasbeschermingsmiddelen: niet op riool.
- In ministeriële regeling komen eisen voor toepassing gewasbeschermingsmiddelen in dompelbaden.

Wel maatwerk

De vergunning bood de vergunningverlener de mogelijkheid om maatwerk af te spreken met het betreffende bedrijf. “Die mogelijkheid biedt het Activiteitenbesluit ook. Dat is bijvoorbeeld van belang voor een groot aantal gespecialiseerde bollentelers in Noord- en Zuid-Holland.”

Tot nu toe waren deze bedrijven voor hun lozingen op oppervlaktewater nog vergunningplichtig. Met het nieuwe Activiteitenbesluit is die vergunningplicht opgeheven en moeten deze bedrijven nu ook voldoen aan de voorschriften in het besluit. Dat zijn onder meer voorschriften voor het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen.

“Bij een aantal van die voorschriften, denk aan teeltvrije zones langs oppervlaktewater, is er de mogelijkheid tot maatwerk onder het besluit. Mochten ondernemer en waterkwaliteitsbeheerder tot de conclusie komen dat het oude voorschrift in de vergunning toch beter was, dan kan dat voorschrift als maatwerkvoorschrift onder het besluit van kracht blijven. Deze telers hebben ervoor gekozen om niet individueel met de overheid in gesprek te gaan over het nieuwe maatwerk, maar als groep.”

Gewasbescherming

Wat betekent de inwerkingtreding nu voor het omgaan met gewasbeschermingsmiddelen? “Het Activiteitenbesluit is vooral een hergroepering van de bestaande milieuregels voor de landbouw, die waren vastgelegd in de vervallen AMvB's”, antwoordt Henk Hoving. “Denk aan de regels voor opslag, omgaan met gewasbeschermingsmiddelen, toepassing in het gewas, afstand tot de sloot en dergelijke.”

Dit zijn algemene voorschriften hoe op een bedrijf om te gaan met gewasbeschermingsmiddelen, zoals er ook voorschriften zijn voor het

omgaan met meststoffen, olie en andere stoffen. Naast deze algemene voorschriften gelden per middel en per toepassing de toelatingsbeoordeling van het Ctgb en het wettelijk gebruiksvoorschrift (WG), zoals vermeld op het etiket. Er wordt momenteel gewerkt aan robuuste gebruiksvoorschriften. Dat houdt in dat een gebruiksvoorschrift goed aansluit op de algemene voorschriften in het Activiteitenbesluit. Maar ook dat de gebruiksvoorschriften gemakkelijk na-leefbaar en handhaafbaar zijn. De industrie, het Ctgb en de overheid zijn hierover met elkaar in overleg. “Dit zou nog kunnen leiden tot aanpassingen in het Activiteitenbesluit”, aldus Henk Hoving. ■

Henk Hoving: “Het Activiteitenbesluit kent, net als voorheen toen er nog vergunningplicht gold, de mogelijkheid tot maatwerk voor individuele bedrijven.”

Waterschappen blij met regelgeving spuitmachines

“De Waterschappen zijn blij dat er in het Activiteitenbesluit regelgeving is opgenomen voor het reinigen van spuitmachines”, zegt Marianne Mul, beleidsmedewerker bij de Unie van Waterschappen. “Nog mooier zou zijn als er helemaal geen reinigingswater meer zou worden geloosd. Technisch zou dat mogelijk moeten zijn.”

Brengt de uitbreiding van het Activiteitenbesluit naar de landbouw de haalbaarheid van de normen van de Kaderrichtlijn Water (KRW) dichterbij? “Op dit moment nog niet. Daarvoor zijn meer maatregelen nodig. Bijvoorbeeld het robuust maken van de wettelijke voorschriften die aan het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen zijn verbonden. Daarbij gaat het om zowel de voorschriften in het Activiteitenbesluit als het wettelijk gebruiksvoorschrift op de etiketten van gewasbeschermingsmiddelen. Deze zouden op elkaar moeten aansluiten, waarbij in het wettelijk gebruiksvoorschrift vanuit de toelating indien nodig maatregelen staan die aanvullend zijn op de bepalingen in het Activiteitenbesluit. Dat zal zeker bijdragen aan het kunnen voldoen aan de normen van de KRW.”

In het kort

- De Nederlandse overheid wil de milieuregelgeving overzichtelijker maken. Daarom is in 2008 het Activiteitenbesluit van kracht geworden, dat gefaseerd wordt ingevoerd.
- De milieuregels gelden nu niet meer per bedrijfstype, maar per activiteit. Voor bedrijven die onder het Activiteitenbesluit vallen, vervalt de vergunningplicht.
- Sinds 1 januari 2013 geldt het Activiteitenbesluit ook voor landbouwbedrijven. Het vervangt vijf AMvB's.
- Verreweg de meeste vee-, akkerbouw- en tuinbouwbedrijven vallen onder het Activiteitenbesluit.
- Er is weinig nieuwe regelgeving bij gekomen, het is vooral een hergroepering van de regels.
- Wel nieuw is de regelgeving voor het reinigen van spuitmachines.

COLOFON

NEFYTO BULLETIN 1 | MAART 2013 | JAARGANG 19 Nefyto Bulletin is een uitgave van Nefyto (Nederlandse Stichting voor Fytofarmacie), belangenorganisatie voor de Nederlandse agrochemische industrie. Het bulletin wordt kosteloos toegezonden aan personen en organisaties die op enigerlei wijze betrokken zijn bij gewasbescherming in Nederland. Nefyto Bulletin verschijnt vier keer per jaar in een oplage van 1800.

REDACTIE Nefyto, Hogeweg 16 | Postbus 80523, 2508 GM Den Haag | t (070) 750 31 00 | f (070) 354 46 31 | nefyto@nefyto.nl | www.nefyto.nl TEKST EN REALISATIE FredMeijer.nl Communicatie, Doetinchem

ONTWERP EN LAY-OUT Cyril Strijdonk Ontwerpburo, Gaanderen FOTOGRAFIE Fred Meijer, Bayer, Syngenta, UvW DRUK JP Offset, Duiven

VERSPREIDING Controlled circulation / ISSN 1382-3833